

Asia: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Käpy Lapsikuolemaperheet ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi.

3 §: 2 momentin 1 kohta (konkreettinen, kohtaava asiakastyö)

Pidämme myönteisenä sitä, että avustusharkinnassa tunnistetaan konkreettisen, kohtaavan asiakastyön merkitys sekä eriarvoisuuden vähentäminen, osallisuuden lisääminen ja ihmisten voimavarojen vahvistaminen. Vertaistuki-, vapaaehtois- ja kokemustoiminta tukevat osaltaan näiden tavoitteiden toteutumista. Mielestämme kohtaavan asiakastyön yhteydessä tulisi tämän vuoksi lisäksi mainita vertaistuki-, vapaaehtois- ja kokemustoiminta, jotta järjestöjen tekemän työn luonne tulisi paremmin huomioiduksi.

Haluamme korostaa, että ammatilliset rakenteet ovat kohtaavan asiakastyön toteuttamisen välttämätön edellytys, eikä kohtaava asiakastyö synny irrallaan sitä mahdollistavista rakenteista ja asiantuntijatyöstä. Vertaistukitoiminta, turvalliset toimintamallit, vaikuttavuuden seuranta, toiminnan laatu sekä vapaaehtoisten hyvinvoinnin tukeminen edellyttävät työntekijöiden osaamista, riittävää hallintoa ja pitkäjänteistä kehittämistyötä. Ilman riittäviä tukirakenteita ei ole mahdollista ylläpitää turvallista, vaikuttavaa ja valtakunnallisesti saavutettavaa vertaistukitoimintaa.

Vertaistukitehtävissä toimiminen edellyttää koulutusta, ohjausta, työnohjausta, koordinointia sekä ammatillista tukea, sillä järjestöjen vertaistukitoiminta perustuu vapaaehtoisten omiin kokemuksiin usein hyvin kuormittavista aiheista. Vertaistukiryhmän ohjaajana tai tukihenkilönä toimiminen on oman kokemuksen vuoksi merkityksellistä mutta myös kuormittavaa, kun vapaaehtoiset kohtaavat

toistuvasti tilanteita, jotka koskettavat heidän omaa kokemustaan. Koska vapaaehtoiset kuuluvat itse yhdistyksen kohderyhmään, heidän jaksamisensa ja hyvinvointinsa tukeminen on samalla sekä yhdenvertaisuuskysymys että laadukkaan vertaistukitoiminnan välttämätön edellytys. Esimerkiksi Käpy ry:n vertaistukitoimintaa toteuttaa noin 150 vapaaehtoista, joilla on omakohtainen kokemus oman lapsen tai lapsenlapsen kuolemasta. Lapsen kuolema on yksi vakavimmista perhettä kohtaavista kriiseistä, jonka vaikutukset voivat ulottua vuosiksi vanhempien, sisarusten, isovanhempien sekä muun lähipiirin hyvinvointiin ja toimintakykyyn.

Lisäksi pidämme tärkeänä, ettei tämä kohtaavan asiakastyön merkitystä korostava säännös aiheuttomasti sulje pois muuta tuloksellista toimintaa. Tällaisia toimintamuotoja ovat esimerkiksi kokemusasiantuntijatoiminta sekä eri asiakasryhmien ääntä valmistelijoille, päättäjille ja ammattilaisille välittävä asiantuntija- ja kokemustiedon kokoaminen ja välittäminen.

Järjestöillä on olennainen rooli ammattilaisten osaamisen vahvistamisessa kokemusasiantuntijuuden avulla, jolloin palvelujärjestelmässä voidaan tukea perheitä heti akuutista tilanteesta alkaen parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi neljän valtakunnallisen surujärjestön yhteinen Surevan kohtaaminen -toiminta vaikuttaa surevien ihmisten kokemuksiin saadusta tuesta ja kohtaamisista, sillä sen tarkoituksena on vahvistaa terveydenhuollon, sosiaalipalveluiden, kasvatuksen ja muiden alojen ammattilaisten valmiuksia kohdata ja tukea surevia ihmisiä ja perheitä yksilöllisten tarpeiden mukaan sensitiivisesti ja yhdenvertaisesti. Kokemusasiantuntijatoiminnan koordinoinnin kautta ammattilaiset saavat käyttöönsä sellaista kokemustietoa, jota heidän perusopintonsa eivät yleensä tarjoa. Kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutukset kohdistuvat juuri ihmisten parempaan kohtaamiseen, vaikka kyse ei olisikaan perinteisessä mielessä järjestön tekemästä suorasta kohtaavasta asiakastyöstä.

Kokemusasiantuntijatoiminnan vaikuttavuus syntyy sekä ammattilaisten osaamisen vahvistumisesta että kokemusasiantuntijoiden mahdollisuudesta rakentaa omalle kokemukselleen merkitystä ja hyödyntää sitä muiden hyväksi. Kokemusasiantuntijatoiminta vahvistaa myös kokemusasiantuntijoiden omia voimavaroja, osallisuuden tunnetta, toimijuutta ja hyvinvointia. Myös tällaista kohtaavaa työtä mahdollistavaa ja sen laatua vahvistavaa toimintaa tulee pitää avustamisen kannalta merkityksellisenä. Pyydämme, että asetuksen perusteluissa täsmennetään kohtaavan asiakastyön käsitettä siten, ettei sen ulkopuolelle jää tämän kaltainen tuloksellinen kokemusasiantuntijatoiminta.

Asetuksessa tulee selventää, että myös neuvonta, asiantuntijatyö, kokemusasiantuntijatoiminta, koulutus, kehittämistyö, koordinointi ja vaikuttamistyö voivat olla avustettavaa toimintaa silloin, kun toiminta edistää sosiaalista hyvinvointia tai terveyttä.

3 §: 2 momentin 3 kohta (toiminnan mahdollinen rinnakkaisuus tai päällekkäisyys)

Pidämme tärkeänä, että arvioinnissa erotetaan toisistaan päällekkäinen toiminta ja tarkoituksenmukainen yhteistyö. Monimutkaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin vastaaminen edellyttää usein järjestöjen välistä yhteistyötä, jossa eri järjestöjen erityisosaaminen yhdistyy yhteiseksi vaikuttavuudeksi.

Arvioitaessa rinnakkaisuutta verkostomaisessa vaikuttamistyössä, on huomioitava, että verkostovaikuttamisessa perusjärjestö tuottaa verkostolle relevantin kohderyhmätiedon ja verkosto kokoaa jäsenjärjestöjensä kohderyhmäkohtaisen tiedon ja vie sen keskitetysti eteenpäin. Tämä malli voi tuottaa erityisen vaikuttavaa ja lainvalmistelua tukevaa toimintaa, jota ei voida saavuttaa yksittäistä kohderyhmää edustavan järjestön toimesta (esimerkkinä Monimuotoiset perheet - verkoston tuloksellinen työ).

On tärkeää huomioida, että joidenkin järjestöjen kohderyhmä on melko pieni, mutta aihe hyvin haasteellinen, jolloin tarvitaan erityisosaamista. Arvioinnissa tulee huomioida myös pienemmille kohderyhmille tuotettu hyöty, vaikuttavuus sekä yhteiskunnallinen merkitys. Harvinaisiin elämäntilanteisiin kohdistuva erityisasiantuntemus ei käytännössä ole korvattavissa julkisen sektorin palveluilla, sillä se perustuu jatkuvaan kohderyhmältä saatavaan palautteeseen sekä kokemusasiantuntijuuteen. Esimerkiksi Käpy ry:n kohderyhmä (lapsen kuoleman kokeneet perheet) on määrällisesti rajattu, mutta perheenjäsenten tuen tarve on usein erittäin suuri ja pitkäkestoinen. On varmistettava, että kohderyhmän rajautuneisuus ei muodostu esteeksi avustuksen saamiselle.

3 §: 2 momentin 2 kohta (sopeuttaminen toimintaympäristön muutoksiin)

On tärkeää huomioida pieniä ja suuria kohderyhmiä koskevan toiminnan erot. Pieni järjestö voi saada STEA-avustuksena vain yleisavustusta, jolloin koko toiminta sisältyy yleisavustettuun toimintaan. Toimintaa ohjaavan hallituksen kokoonpano voi koostua kokonaisuudessaan kohderyhmän edustajista. Siksi pienen järjestön toiminta ja toiminnan suunnittelu tapahtuu tiiviissä vuorovaikutuksessa kohderyhmän kanssa, ja sopeuttamista toimintaympäristön muutoksiin tehdään jatkuvasti resurssien sopeuttamiseksi vastaamaan kohderyhmän kulloisiinkin tarpeisiin.

Toiminnan vaikutukset eivät aina näy välittömästi tai lyhyellä aikavälillä, ja niitä voi olla vaikea mitata esimerkiksi, kun kyseessä on traumaattinen kriisi. Kohderyhmämme kokemusten mukaan vertaistuen merkitys voi konkretisoitua vasta vuosien kuluttua esimerkiksi työkyvyn säilymisenä, toimintakyvyn palautumisena, hyvinvoinnin vahvistumisena tai parempana kykynä tukea omaa perhettään. Voi kuitenkin olla vaikeaa osoittaa yksiselitteisiä syy-seuraussuhteita saadun tuen ja myöhemmän hyvinvoinnin välillä. On otettava huomioon, että myös jatkuva palautteen kerääminen ja analysointi sekä toiminnan sopeuttaminen toimintaympäristön muutoksiin ja kohderyhmän tarpeisiin vaativat resursseja.

Yhdenvertaisuusnäkökulma

Harvinaisiin elämäntilanteisiin liittyvä tuen saaminen on myös yhdenvertaisuuskysymys. Yhdenvertaisuuden toteutuminen ei aina tarkoita samanlaisia palveluja kaikille, vaan usein erityistä osaamista, kohdennettuja toimintatapoja ja turvallisia vertaistuen rakenteita. Tällainen toiminta voi tavoittaa määrällisesti pieniä ryhmiä, mutta olla samalla ratkaisevan tärkeää niiden ihmisten hyvinvoinnille ja osallisuudelle, joiden tarpeisiin yleiset palvelut eivät riittävästi vastaa.

Esimerkiksi Käpy ry:n kohderyhmän näkökulmasta yhdenvertaisuuden kannalta keskeisiä ovat mm. lapsen kuolemaan liittyvät yksilölliset olosuhteet, kuten kuolinsyy, kuoleman tapahtumatapa ja menetykseen liittyvät traumatekijät. Käpy ry tavoittaa erilaisista elämäntilanteista, perhemuodoista, kulttuurisista taustoista, kieliryhmistä ja maantieteellisiltä alueilta tulevia vanhempia ja perheitä. Nämä kaikki taustatekijät voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, millaista tukea vanhemmat ja perheet saavat erityisesti akuutin surun vaiheessa sekä siihen, kuinka hyvin heidän tarpeensa tunnustetaan ja huomioidaan palvelujärjestelmässä. Erityisosaamiseen perustuva vertaistuki sekä kokemusasiantuntijatoiminta auttavat varmistamaan, että myös kaikkein vaikeimmissa ja haavoittuvimmissa tilanteissa olevat perheet voivat saada kokemuksensa ja tarpeensa huomioivaa tukea yhdenvertaisesti.

Pidämme tärkeänä, että asetuksen valmistelussa ja toimeenpanossa arvioidaan myös ehdotettujen kriteerien yhdenvertaisuusvaikutuksia sekä tunnustetaan järjestöjen yhdenvertaisuutta vahvistavan erityisosaamisen arvo.

Lopuksi

Asetuksen jatkovalmistelussa on tärkeää arvioida huolellisesti ehdotettujen kriteerien vaikutuksia yhdenvertaisuuteen sekä järjestöjen mahdollisuuksiin vastata hyvin rajattujen mutta merkittävien kohderyhmien tarpeisiin.

Pidämme erittäin tärkeänä, että asetukseen kirjataan avustusten myöntämisen perustuvan kokonaisharkintaan. Esitämme, että perustelumuiistioon lisätään nimenomainen kirjaus siitä, ettei minkään yksittäisen puoltavan tekijän puuttuminen automaattisesti estä avustuksen myöntämistä.

Ratkaisujen tulee perustua aidosti kokonaisarvioon toiminnan tarpeellisuudesta, vaikuttavuudesta, yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia edistävästä vaikutuksista sekä yhteiskunnallisesta merkityksestä, sillä sosiaali- ja terveysjärjestöjen kohderyhmät, toimintamuodot, hallintorakenteet, rahoitusmuodot ja toimintaympäristöt eroavat merkittävästi toisistaan.

Asetuksen soveltamisen ei tule johtaa tilanteeseen, jossa avustusharkinnassa painottuvat järjestelmällisesti sellaiset toimintamuodot, joissa on paljon suoria asiakaskohtaamisia, samalla kun niitä mahdollistava asiantuntija-, vaikuttamis-, kehittämis-, koulutus-, koordinointi- ja kokemusasiantuntijatoiminta jää vähäisemmälle painoarvolle. Avustusharkinnassa tulisi tunnistaa,

että kaikkein vaikuttavimmat toimintamuodot eivät aina ole niitä, jotka tavoittavat suurimmat ihmisjoukot, vaan myös niitä, jotka vastaavat kaikkein vaikeimmissa elämäntilanteissa olevien ihmisten tarpeisiin oikea-aikaisesti, turvallisesti ja yhdenvertaisesti.

Käpy Lapsikuolemaperheet ry

Susanna Uittomäki, toiminnanjohtaja

Krista Nuutinen, puheenjohtaja

Uittomäki Susanna
KÄPY - Lapsikuolemaperheet ry